

ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ ТЭМА Ў БЕЛАРУСКАЙ ПРОЗЕ

У беларускай літаратуры практычна адразу пасля аварыі на атамнай электрастанцыі з'явілася шмат мастацкіх твораў на тэму Чарнобыля. Першымі на гэтую трагічную падзею нацыянальнай гісторыі адгукнуліся паэты: лірыка як чуйны барометр часу аператыўна рэагуе на жыццё.

Пазней свой важкі ўнёсак у асэнсаванне тэмы зрабілі празаікі. У празаічных творах (апаবাদанні В. Казько “Сенакос у канцы красавіка”, І. Пташнікава “Львы”, А. Федарэнкі “Бляха”, В. Карамазава “Супраць неба – на зямлі”, аповесць І. Навуменка “Гасцініца над Прыпяццю”, раман І. Шамякіна “Злая зорка” і інш.) уздымаюцца складаныя праблемы, выкліканыя Чарнобылем: бежанства, выгнання з роднай зямлі, страты каранёў і духоўнага апірышча, адказнасці чалавека за прыродна-жывёльны свет. Галоўная ідэя, якая аб'ядноўвае ўсе творы беларускіх пісьменнікаў пра Чарнобыль, – боль пра параненую зямлю, імкненне захаваць на ёй духоўнае і фізічнае жыццё. Побач з агульнымі рысамі кожны канкрэтны мастацкі тэкст мае свае асаблівасці ў раскрыцці названай тэмы.

Так, у апаবাদанні І. Пташнікава “Львы” ўздымаецца абумоўленая чарнобыльскай праблема адказнасці чалавека – аўтар гаворыць пра згубнае ўздзеянне радыяцыі не толькі на людзей, але і на жывёл. Праз вобраз Джукі пісьменнік яскрава і пераканаўча перадае пакуты жывёльнага свету, усяго прыроднага асяроддзя, паказвае якія наступствы для навакольнай прыроды можа мець неабачлівая дзейнасць чалавека.

Іншая грань праблемы – страта каранёў і радзімы – даследуецца ў апаবাদанні В. Карамазава “Супраць неба – на зямлі”. Апаваданне прысвечана падзеям, якія адбыліся пасля Чарнобыля: людзі, вымушаныя пакінуць сваё месца жыхарства, пазбываюцца не толькі ўласнага дома, малой радзімы, але і губляюць духоўную сувязь з мінулым. Іншыя ж застаюцца ў апусцелай вёсцы, аднак таксама становяцца выгнаннікамі на атручанай зямлі.

Блізкае паводле ракурсу раскрыцця чарнобыльскай праблемы апаваданне В. Казько “Сенакос у канцы красавіка”. Галоўная тэма – страта беларусамі Радзімы. У апаবাদанні “Бляха” А. Федарэнка асэнсоўвае трагедыю беларускай нацыі, удыхаючы праблему духоўна-нацыянальнага апакаліпсісу, калі быццё беларуса апынулася пад пагрозай разбурэння.

Сваю спецыфіку мае раскрыццё тэмы Чарнобыля ў аповесці І. Навуменкі “Гасцініца над Прыпяццю”. У гэтым творы апавадаецца пра атручаную зямлю, пра запоўненыя хворымі людзьмі бальніцы, пра мёртвыя вёскі, пра змярцвелую

Прыпяць. У аповесці ідзе гаворка пра тое, як героі страцілі сваю малую радзіму – сваю хату, дзе народзіліся яны і іх дзеці, дзе прайшло ўсё іх жыццё. Лейтматыў аповесці – сум па малой радзіме, якую адабраў Чарнобыль. Трагедыя асобнага персанажа пашыраецца да трагедыі агульнанароднай.

Раман І. Шамякіна “Злая зорка” – першае вялікае эпічнае палатно ў беларускай прозе, у якім адлюстраваны Чарнобыль і яго наступствы. Письменнік пераканаўча і праўдзіва паказвае першыя дні цяжкіх выпрабаванняў. Расказваючы пра трагедыю двух сем’яў – Пустаходаў і Пыльчанкаў, – письменнік гаворыць пра трагедыю беларускага народа ўвогуле. У творы выразна гучыць матыў хлусні, якой тагачасныя саюзныя і мясцовыя ўладары кармілі напалоханых страшнымі чуткамі і прадчуваннямі людзей. “У рамане жудаснай з’явай паўстае сістэма, на рахунку якой пакалечаныя чалавечыя жыцці. Іван Шамякін як письменнік-гуманіст пратэстуе супраць сляпога тэхнічнага прагрэсу ў атамны век, супраць антычалавечых эксперыментаў над народамі, на якія яго асудзілі бяздумныя кіраўнікі” [1, с. 2].

Такім чынам, сучасныя письменнікі з агульным болям, аднак кожны па-свойму, гавораць пра бяду роднай зямлі, трагічны лёс чалавека і народа.

Літаратура

1. Жардзецкая, А. Зямля, параненая Чарнобылем: праблема ўзаемаадносін аў чалавека і прыроды ў творах Віктара Казько, Алеся Кажадуба, Івана Шамякіна / А. Жардзецкая // Роднае слова. – 2003. – №10. – С. 1–2.